

ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ

УДК 130.2

DOI <https://doi.org/10.30970/PHS.2022.29.7>

ФІЛОСОФСЬКЕ РОЗУМІННЯ ПЕРЕКЛАДУ У ВАСИЛЯ СТУСА І ВАЛЬТЕРА БЕНЬЯМІНА: ПОШУК І ТВОРЕННЯ СМИСЛІВ

Юлія Доброносова

*Національний транспортний університет
вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, 01010, м. Київ, Україна
e-mail: ilajali@ukr.net
ORCID ID 0000-0001-5891-8226*

Філософія перекладу належить до актуальних напрямів сучасної філософії на перехресті зацікавлень філософії мови, філософії культури, феноменології, естетики, етики і філософії медіа. Автор виходить із того, що розгляд розуміння інтерекзистенціальної специфіки перекладацької творчості та порівняння ідей Василя Стуса і Вальтера Беньяміна збагачує філософію перекладу методологічними перспективами. Осмислення перекладу як культурного феномену і сфери прояву комунікативного потенціалу людського існування передбачає реактуалізацію ідей філософів і письменників 20 століття. Метою статті є реконструкція ідей Василя Стуса і Вальтера Беньяміна щодо інтерекзистенціальної і культурної специфіки перекладу. Автор розглядає розуміння Василем Стусом перекладацької творчості як самоздійснення, реактуалізує ідеї Вальтера Беньяміна щодо інтерекзистенціальних і культурних особливостей перекладу та виявляє перегуки між їх підходами. Розуміння перекладу Василя Стуса і Вальтера Беньяміна базується на пошуку його онтологічного підґрунтя та неможливості досягнення остаточного співпадиння оригіналу тексту і його перекладу. Автор розглядає переклад як творчість, в якій проявляється комунікативна спрямованість людської самоактуалізації та інтерекзистенціальна специфіка людського існування. Василь Стус інтерпретує переклад як співтворчість та прояв здатності віддавати смисли та представляє перекладача як того, хто здійснює медіацію між мовами і смислами. Вальтер Беньямін розглядає переклад як спосіб показати глибинний зв'язок між мовами. Автор стверджує, що обидва наблизилися до виявлення парадоксів комунікативного потенціалу людського існування. Ідея Василя Стуса про переклад як дар та підхід Вальтера Беньяміна до зіткнення перекладача із мовою набувають нового звучання в сучасній глобалізованій культурі, позначеній мітками комунікації і дискomuнікації. Автор вважає цінними перспективи продовження цих висновків в контексті розвитку сучасної філософії перекладу та філософських досліджень комунікації.

Ключові слова: філософія перекладу, інтерекзистенціальна специфіка, комунікація, епістолярій, людське існування.

Актуальність теми дослідження і постановка проблеми. Філософське осмислення антропологічного смислу перекладу сьогодні відбувається на перехресті зацікавлень філософії мови, філософії культури, феноменології, естетики, етики і філософії медіа. Актуальність його розгляду як сфери прояву комунікативного потенціалу людського існування пов'язана із розвитком філософського пізнання перекладу, що в горизонті досліджень комунікації збагачується новими методологічними перспективами. Нині постає потреба в актуалізації розуміння інтерекзистенціальної специфіки

перекладацької творчості, запропонованого митцями і філософами 20 століття, а саме – у порівнянні ідей українського поета і дисидента Василя Стуса та європейського філософа культури і письменника Вальтера Беньяміна, котрі поєднували перекладацьку діяльність із пізнанням людської ситуації у світі та обґрунтували підходи, співмірні із сучасним розумінням мови як медіа.

Мета дослідження – реконструювати висновки Василя Стуса і Вальтера Беньяміна щодо інтерекзистенціальної і культурної специфіки перекладу і перекладацької творчості на основі порівняння ідей, представлених ними у різних формах пізнання перекладу як прояву комунікативного потенціалу людського існування. Реалізація її передбачає виконання таких **завдань**: 1) розглянути засади розуміння Василем Стусом перекладацької творчості як самоздійснення на основі аналізу його епістолярної спадщини; 2) реактуалізувати ідеї Вальтера Беньяміна щодо інтерекзистенціальних і культурних особливостей перекладу, представлені у його статтях; 3) виявити перегуки між підходами обох авторів та представити намічені ними перспективи розуміння інтерекзистенціальної специфіки перекладу. Серед праць, присвячених розгляду розуміння Василем Стусом перекладацької творчості, філософських досліджень немає. У літературознавчих працях Романа Веретельника [21], Дмитра Наливайка [15], Ярослав Григошкіної [5], Наталії Загоруйко [7], Лесі-Роми Кравченко [10], Тетяни Михайлової [13] у центрі уваги – філологічні особливості його перекладів і розуміння ним ролі перекладацької праці в житті, а в дослідженнях епістолярію Наталії Загоруйко [8], Галини Мазохи [12], Наталії Глушковецької [4], Лесі Юрчишин-Біловус [20] переважають згадки про смисложиттєве значення перекладу як творчості. Цінні висновки щодо філософії перекладу Вальтера Беньяміна містять роботи Володимира Ермоленка [6], Михайла Мінакова [14], Надії Бевз [1], Дарії Фарафонові [19], Марії Кундури [11]. Реактуалізація розуміння перекладу Василя Стуса і Вальтера Беньяміна відкриває нові перспективи для філософії перекладу як «філософської методології творчої адаптації сенсів першоджерельних текстів до смислового поля актуалізованих запитів» [9, с. 56]. Порівняння їх ідей запропоноване нами вперше, тому розгляд передбачає опертя на методологію філософської антропології, філософії медіа, феноменологічної герменевтики.

Інтерекзистенціальність людського існування як передумова можливості перекладу у Василя Стуса. Переклад є проявом людського досвіду, в якому увиразнюються творча природа самоактуалізації і особливості екзистенціальних вимірів існування особистості. Перекладачі-практики представляють осмислення онтологічних смислів перекладу, окреслюючи певні аспекти його антропології. Потреба у рефлексії у них виростає з усвідомлення особливостей перекладу як пізнання людиною зони переходу між культурою Іншого і Свого, актуалізувати проблематику розуміння/нерозуміння як перекладності/неперекладності. Переклад увиразнює комунікативну спрямованість та інтерекзистенціальну природу людського існування, адже за висловом Томаса Ренча [18, с. 34] ми стаємо людьми у той час, як вступаємо до комунікативної реальності спільного світу, причому без комунікативних життєвих форм / інтерекзистенціалів не було б окремих суб'єктів орієнтування. Медіальна роль перекладу окреслює координати «структур публічного світу дії, які трансуб'єктивно гарантують об'єктивність» [18, с. 185–186], тому перекладачі-практики Вальтер Беньямін і Василь Стус у висновках наближаються до виявлення парадоксів комунікативної специфіки людського існування. Для обох перекладацька праця відкрила можливості нестандартних форм філософування і акцентування на запитальній природі пізнання. Для поета Василя Стуса і для філософа культури Вальтера Беньяміна переклад став актуалізацією спрямування на досягнення засад культури. Обидва мали трагічну долю, але доля перекладів Беньяміна за його життя була менш драматичною, ніж доля перекладів

з німецької, англійської, російської мов Василя Стуса, повноцінно представлених по його смерті. Візитівкою для Беняміна стали переклади з Марселя Пруста і Шарля Бодлера, для Стуса – з Райнера Марії Рільке, Джозефа Редьярда Кіплінга, Пауля Целяна, Бертольда Брехта. Перекладацька спадщина Беняміна охоплює значні обсяги перекладеної прози, Стуса – поезії, а їх висновки щодо пізнавального потенціалу перекладацької праці зафіксовані у різній формі презентації філософських висновків (у Вальтера Беняміна – це статті й есеї, у Василя Стуса – розсіяні по епістолярію фрагменти).

У листуванні Василя Стуса міркування про специфіку перекладу як феномену культури сусідять із текстами його власних перекладів, відгуками про здобутки інших перекладачів, спостереженнями за перекладацькою працею, про що свідчать вже його звернення до друзів 1960-х. Розмаїття мовних ігор в епістолярному дискурсі дає йому можливість у фрагментованій формі презентувати і власну феноменологію перекладу. Наприклад, акцент на самоактуалізаційному потенціалі перекладацької творчості присутній у його листі до Віктора Дідківського від 13.11.1964 та листі до Вячеслава Чорновола, датованому 1968-м. Про розуміння перекладу як досвіду комунікації (з Іншими, світом, самим собою) свідчать написані Стусом на межі 1960–1970-х чотири листи до старшої колеги-перекладачки Зінаїди Йоффе. У здійсненому разом із нею перекладі «Життя Галілея» Бертольда Брехта він переклав віршовані частини, йому належить і загальна редакція українського тексту. У цих зверненнях на перший погляд центральною темою є перипетії із неможливістю оприлюднити готовий переклад (лист від 20.10.1969 та від 24.11.1971), а в листі від 19.10.1971 Стус надсилає адресатці добірку з 7 власних віршів. Об'єднує їх акцент на етичній домініанті ставлення до перекладацької праці та усвідомлення відповідальності перекладача. Стус пропонує підхід до перекладу як до діалогу, і водночас наголошує на його здатності проблематизувати розуміння як таке. З кінця 1960-х у його листах з'являється ідея реалізації в перекладі особистої свободи, тому перекладацьку творчість як форму внутрішнього звільнення він протиставляє несвободі советського суспільства. У зверненнях до рідних з місць неволі у 1970–1980-х зв'язок між перекладом і свободою увиразнюється поруч із думками про виклики перекладацької праці і цінність комунікації із колегами. У багатьох листах він подає і тексти власних перекладів (листи до дружини і сина від 21.06.1973, до батьків 12.08.1973, до дружини й сина від 7.12.1973, до дружини від 5–9.02.1975). Фрагменти з листування свідчать, що Василь Стус сприймав перекладацьку творчість як спосіб наповнювати своє Я у діалозі із висловленим у перекладеному. Із залишених йому в місцях неволі варіантів комунікації переклад і листування виявилися тими способами бути, які неможливо остаточно заборонити, а можливість перекладати дозволяла оберігати цілісність Самості. Показова фраза з листа до рідних, датованого лютим 1973, що він перекладатиме вірші Райнера Марії Рільке, бо відчуває внутрішню потребу. Про екзистенціальне значення перекладів свідчить і вказівка з листа до дружини від 23–24.09.1974, що ідеальним місцем для роботи над перекладами мала б бути одиночна камера.

У його полілистах 1970-х багато прикладів налаштованості на діалог щодо перекладацької праці. У зверненні до Світлани Кириченко і Юрія Бадзя від 17.08.1977 приводом до розмови із Євгеном Сверстюком про творчість Райнера Марії Рільке стає інформація про переклад другом твору «Орфей. Еврідіка. Гермес». З 1973-го у листах до рідних з'являються вказівки на цінність діалогу із Юрієм Бадзем, а в зверненні до Віри Вовк від 21.07.1975 згадує критичні відгуки на його працю знаних перекладачів (вірогідно Григорія Кочура і Миколи Лукаша). Він часто говорить про розмаїття екзистенціальних смислів, котрі відкриває перекладачеві мова, та про переклад як співтворчість. Поштовхом до діалогу стають праці інших перекладачів. На публікацію перекладів Миколи

Бажана з Райнера Марії Рільке 1973-го у 10 числі журналу «Всесвіт» 7.12.1973 Стус відгукується у полілисті до дружини і сина, проводячи паралелі між творчістю Рільке і Бажана. Показовим є вживання для характеристики творів Рільке образів-концептів «всвітійснування» і «існування-світом», яке й повинен передати переклад його творів українською. Стус фіксує необхідність пошуку гармонійного поєднання форматів співіснування зі світом Я-автора оригіналу та Я-перекладача. Критикуючи переклад Бажана, він вказує на неможливість досягнення ним екзистенціальної співмірності із текстами Рільке, зіставляє його переклади із перекладами Освальда Бургардта і Бориса Пастернака та переходить до міркувань щодо внутрішніх смислів перекладеного ним самим. Зіставлення власних версій із версіями інших перекладачів у нього пов'язане із прагненням саморозвитку – у листі до дружини й сина від 22.08.1973 поруч із подачею своїх перекладів сонетів Рільке він згадує про їх переклад польською Мечислава Яструна. Смысл перекладацької праці як спів-творчості вповні розкривається, коли Стус мовить про багаторічну працю над творами Рільке, у діалозі з яким йому йдеться про досвід співіснування. Євген Сверстюк [17] акцентує, що перекладати елегії цього поета було його типовим заняттям, адже світ поезії, естетики і філософії був його світом. У спогадах про Стуса він наголошує, що той багато розмовляв на філософські теми, вільно орієнтуючись у філософській проблематиці: «Він зовсім не випадково вчитувався в Рільке. Рільке вимагає великої попередньої підготовки» [16, с. 283]. Лаконічні фрази з листів демонструють позитивні переживання, подаровані Стусові перекладацькою працею (звернення до дружини і сина від 7.12.1973 і до Віри Вовк від 20.03.1975). Натомість у листі до Христини Бремер 23.07.1979 він вказує, що життєсвіт Рільке і його власний життєсвіт відрізняються, адже для нього важливий не лише пошук краси (естетичне), притаманний німецькому поету, але й прагнення «справедливості і правди» (етичне). У листі до дружини і сина від 22.08.1973 і зверненні до дружини, датованому квітнем 1975, Стус фіксує екзистенціальні виклики, які ставили перед ним сонети, а в листі до дружини і сина від 1.08.1982 зізнається в неспівмірності власного переживання-існування світовідчуттю Рільке, котрий виявляється «надто – не від життя».

Перекладати, пізнавати і видавати. У листах він часто порівнює творчість у поезії і творчість у перекладі як два способи пізнання світу. Так у зверненні до дружини і сина від 22.08.1973 Стус фіксує екзистенціальний смисл обраних творів, у зверненні до неї від 4.10.1974 міркує про можливість/неможливість людини жити в єдності зі світом, а в листі від 5–9.02.1975 презентує висновки, присвячені зв'язкам «поезія – філософія» та «поезія – переклад – істина», суголосні ідеям Мартіна Гайдеггера і Ганса Георга Гадамера. Фрагменти з епістолярію кінця 1975-го демонструють, як у розмислі про переклад формується його розуміння засад людського існування: від самопізнання і плекання Самоїсті через пізнання смислу світу до виходу за власні межі у єдність зі світом у перекладі-творчості. У листі до батьків від 7–10.12.1975 початком міркувань є діалог із одним із «Сонетів до Орфея» Рільке, кульмінацією – ідея можливої єдності того, хто пізнає-творить у поезії, зі світом, і відповідного руху в цьому напрямку перекладача. Стус формулює і парадоксальний висновок – «не я пишу, а мною пише стихія усесвіту, пильнуючи мене і виношуючи, як материнський плід». Раніше у зверненні до дружини від 5–9.02.1975 він фіксує, що рухається за Рільке і водночас своїм шляхом, мовить про характерне для будь-якої творчості прагнення «вдихнути душу в порожнечу» та пропонує три висновки. По-перше, переклад як спосіб пізнання дозволяє усвідомити можливість форми граничної творчості-з-небуття, по-друге, виводить на міркування щодо способу «набути-самонабути – власну духовність», і по-третє, перекладач і поет не лише виступають посередниками між смислами або між перекладом і оригіналом, а є медіумами, що комунікують

(спів-творюють) із медіа мови. У листі дружини і сина від 11–15.09.1975 присутній короткий есей Василя Стуса про «Дуїнські елегії» Рільке і людську ситуацію у світі, в якому він переходить від аналізу творів до фіксації феноменології *існування-на-межі* як «самовглядання чи себевглядання» та «ситуації самоусвідомлення межипростору: себе в межипросторі». Показовий акцент на зв'язку між *бачити, пізнавати і споглядати*, представлений в оптикоцетричному річищі європейської філософії. Та й критикуючи твори Рільке у листі до рідних, датованому груднем 1983, він висловлює розуміння поезії як того, що передбачає медіальний вимір *між*, і трактує його як здатність жити тут-і-тепер, причому і переклад постає як такий спосіб жити.

Вийшовши на тематизацію позиції поета-перекладача як медіума, який комунікує із мовою-медіумом, Стус окреслює виміри перекладацької творчості: перекладати – пізнавати (світ, текст, мову, себе, Іншого), перекладати – відгукуватися (на смисли або запитання), перекладати – переживати (єдність і роз'єднаність) і перекладати – віддавати. Останній смисловий зв'язок важливий – у листі до дружини від 7.12.1973 він пропонує власне означення перекладацької праці: «...до речі: наскільки дурне це слово: переклад! недарма наші метри стали казати віддання, віддати, бо надто вже дурне: «переклад». Так він акцентує на притаманній перекладацькій творчості логіці дарування та зв'язку між здатністю віддавати-дарувати у перекладі-співтворчості і листуванні (до слова, у листі до дружини і сина від 8.05.1974 він називає своїх адресатів *листодами*). В обох випадках йдеться про дар спілкування, виведений з координат обміну, котрий не має причини і не потребує її, а сам є особливим виміром досвіду. Листодарування передбачає для Василя Стуса етичну настанову, так як і переклад-віддання. Переклад-дар і лист-дар перетворюються на свідчення можливості неможливого для того, хто дарує, і для того, хто отримує. Пріоритет слова «віддати» присутній і в листі до Михайлини Коцюбинської, датованому січнем 1976, коли Стус згадує про переклад твору Райнера Марії Рільке «Орфей. Еврідіка. Гермес» українською Освальда Бургардта – «прекрасно віддав 50 років тому!». Невипадкова поява у листі до дружини від 23–24.09.1974 вказівки на те, що перекладати може бути і віддавати, і змагатися. Продовженням цих міркувань стають листи 1975-го, котрі засвідчують, що для Василя Стуса перекладати – віддавати смисли, ставши їх спів-творцем, відкрити існування у просторі *між мовами*.

Розуміння медіальної природи перекладу у Вальтера Беньяміна. Найвідомішою працею Вальтера Беньяміна про переклад є стаття «Завдання перекладача» (нім. Die Aufgabe des Übersetzers, 1923), вперше опублікована як передмова до його перекладу німецькою Шарля Бодлера. Початок його міркувань – теза про недостатність перекладу у порівнянні із оригіналом, що перетворюється на обіцянку відкриття його інтерекзистенціальної природи. Беньямін відмовляється від ілюзії, що найцінніше може бути передане в перекладі, та проголошує його метою не комунікацію, а спрямування на пробудження в рідній мові відлуння оригіналу. Беньямін акцентує на глибинному взаємозв'язку між мовами як спорідненості, котра відсилає до чистої мови, адже «спорідненість мов засвідчується у перекладі глибше і конкретніше, аніж у поверховій та неозначуваній подібності двох літературних творів» [2, с. 27]. Завданням перекладача стає не передача повідомлень і не комунікація, а віднайдення у мові, якою він прагне перекласти, тої інтенції, що дозволить пробудити відлуння оригіналу, – вийти на спільну територію *між*, де можлива мова істини. Переклад виступає підготовчим способом подолати чужість мов. Беньямін порівнює інтенції поезії та перекладу: у першій йдеться про інтенцію первинну і наочну, у другому – похідну й остаточну. Він споріднює переклад із філософським пошуком, адже для обох спільною є ідея існування дечого розсіяного по окремих мовах. У «Завданні перекладача» він трактує переклад як вираження передвічних взаємовідносин між мовами.

Винесене у назву статті німецьке *Aufgabe* означає не тільки завдання/задачу, але й надсилання, відмову, зречення. Беньяміну йдеться про відмову від ідеї повної відповідності між оригіналом і перекладом. Зречення вузького розуміння перекладу дозволяє виявити динаміку смислів і таємниць, прихованих у тексті, тому він відкидає розуміння перекладу як версії твору іншою мовою, а уподібнює його шляху.

Важливим джерелом філософії перекладу Вальтера Беньяміна є його стаття «Про мову взагалі й людську мову зокрема» (нім. *Über Sprache überhaupt und über die Sprache des Menschen*, 1916), в якій він формулює головне завдання філософії – осягнення сутності мови і того, як вона сповіщає духовну сутність, і виходить на розуміння мови як медіума. Сповідання виступає суттю мови, а кожен вияв духовного життя можна розуміти як різновид мови. Беньямін вказує, що мова є «безпосереднім вираженням того, що в ній сповіщає себе» [3, с. 63], бо сповіщає сама себе і є середовищем сповіщення, не може бути засобом передачі смислу, а лише передати саму себе. Міркуючи про підходи Беньяміна до перекладу, Марія Кундура [11] звертає увагу на цінність його інтуїції, що між перекладністю та оповіддю/історією є спорідненість, адже перекладність є тим поясненням, як оповідь хоче бути передана. У «Завданні перекладача» він висуває перед перекладачем вимогу відсторонитися від власної мови шляхом фронтального зіткнення з ладом мови оригіналу. Отже, підступитися до символічної мови можна тоді, коли досягнуте відчуження від предметного змісту. Таке парадоксальне віддалення-для-наближення разом із граничним увиразненням чужості має вести до виявлення справжнього смислу шляхом розриву із автоматичним впізнаванням. Саме тому один із його висновків містить вказівку на посередницьку місію перекладацької творчості: «Справжній переклад прозорий, він не затуляє оригіналу, не заступає йому світла, а дає змогу чистій мові, ніби посилюючи її своїм посередництвом, яскравіше освітлювати оригінал» [2, с. 33].

Переклад у просторі між мовами і смислами. Попри складність порівняння розуміння перекладу Василем Стусом і Вальтером Беньяміном, представлених у різній формі, огляд їх ідей засвідчує, що в обох присутня проблематизація можливості досягнення остаточної перекладності оригіналу. Обидва виходять із того, що мова і мовлення у перекладі виявляються джерелом творення смислів, в чому проявляється їх спорідненість із іншими видами творчості у літературі і філософії. Беньямін прямо вказує на спорідненість перекладу і філософського пошуку, Стус наближається до подібного висновку, хоча і не формулює його. Натомість щодо зв'язку між перекладом і поезією їх позиції відрізняються, причому Беньямін радикалізує тезу про неперекладність, котра виявляється джерелом принадної надмірності перекладу. З міркувань Стуса про перешкоди у комунікації із текстом і його автором як Іншим зрозуміло, що він передбачає парадоксальну можливість неможливості перекладу, але не заперечує продовження перекладачем своєї праці. Беньямін не говорить про співтворчість, але представляє роботу перекладача як серію подій, що відбуваються ніби *ніде* по відношенню до кожної з мов, у вимірі *між*, де кожна з них проявляє зв'язок із чистою мовою. Василь Стус часто розглядає переклад як співтворчість, причому у його епістолярії з'являються вказівки на інтуїтивне відчуття перебування перекладача у просторі *між мовами і смислами*. Вочевидь йому не йдеться про пошук чистої прамови, як Вальтеру Беньяміну, так само як далекий він і від його містичних мотивів, але представлені у листах Василя Стуса есеїстичні міркування про перекладені ним тексти Рільке засвідчують пошуки у цьому ж напрямку. Його відмова від дієслова *перекладати* на користь *віддавати* вказує, що у прагненні відмежуватися від спрямування на буквральність і остаточність передачі оригіналу Іншою мовою він є скоріше однодумцем Беньяміна, ніж його опонентом, а його думки про змагання, зіткнення із перекладеними текстами (опис

перекладу віршів Райнера Марії Рільке і Марини Цветаєвої) підтверджують це. Порівняння підходів обох увиразнює образ зустрічі перекладача як медіума із мовою-медіумом. У Беньяміна вона є центром гравітації його міркувань. У Стуса думка про медіальну підставу інтерекзистенціальної специфіки перекладу намічена ескізно, хоча в листі до дружини від 22–30.09.1976, аналізуючи «Мереживницю» (франц. “La Dentelliere”) Паскаля Лене, він згадує про мову як медіума, першого посередника у людському доступі до світу і його пізнанні, а по його епістолярію щедро розсіяно вказівки на зацікавлення розумінням мови у герменевтиці і феноменології, що дали початок й осмисленню медіальності.

Висновки. Розвиток в Україні філософії перекладу як міждисциплінарної галузі із опорою на герменевтичний і феноменологічний підходи передбачає, що у центрі її зацікавлень перебуває розуміння перекладу як можливості пошуку і творення смислів. Реактуалізація ідей Василя Стуса і Вальтера Беньяміна дозволяє увиразнити, що досвід перекладацької співтворчості передбачає виявлення інтерекзистенціалів, присутніх у мовленні, коли перекладач є посередником у зоні між мовами. Розуміння антропологічної специфіки перекладу, представлене в статтях Вальтера Беньяміна та епістолярії Василя Стуса, позначене фрагментарністю, характерною для філософської есеїстики. Спільним для їх підходів є пошук онтологічного підґрунтя перекладу, ідея його інтерекзистенціальної значущості та неможливості досягнення остаточної перекладності і співмірності перекладача і автора оригіналу. Пропозиції Василя Стуса щодо розуміння перекладу як варіанту віддавати/дарувати Іншим смисли та інтерпретація Вальтером Беньяміном завдання перекладача як відмови від остаточної перекладності і зіткнення із мовою набувають нового звучання в сучасній глобалізованій культурі, сповненій спрямувань на комунікацію і міток дисконунікації. Для філософського за суттю розмислу щодо специфіки перекладу Василя Стуса і Вальтера Беньяміна характерним було вміння ставити умовну трикрапку там, де в тексті-висловлюванні (статті, есеї, листі) поставлено крапку, тому цінним вважаємо продовження їх висновків в контексті розвитку філософського розуміння перекладу, а майбутні дослідження його медіальної природи та співвідношення у ньому етичного й естетичного дозволять розширити і проблематику філософських студій комунікації.

Список використаної літератури

1. Бевз Н. В. Метафорическое мышление и проблема (не)переводимости. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*. Випуск 56. 2017. С. 23–35.
2. Беньямін Вальтер. Завдання перекладача. Переклад з німецької Юрія Рибачука. *Беньямін Вальтер. Вибране*. Львів : Літопис, 2002. С. 23–38.
3. Беньямін Вальтер. Про мову взагалі й людську мову зокрема. *Беньямін Вальтер. Щодо критики насильства*. Переклад з німецької Ігора Андрущенко. Київ : Грані – Т, 2012. С. 62–87.
4. Глушковецька Наталія. Основні етапи оприлюднення та літературознавчого осмислення епістолярної спадщини Василя Стуса. *Слово і Час*. 2018. № 6. С. 12–21.
5. Григошкіна Я. В. Перекладацька діяльність Василя Стуса. *Василь Стус: життя, ідеологія, творчість, соціополітичний і літературний контекст. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. С. 157–163.
6. Єрмоленко Володимир. Оповідач і філософ Вальтер Беньямін та його час. Київ : Критика, 2011. 280 с.
7. Загоруйко Н. В. Стус та Р. М. Рільке – естетичні пошуки мистецького діалогу (за епістолярною спадщиною В. Стуса). *Наукові записки. Серія Філологічна. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія»*. 2013. Вип. 23. С. 68–80.

8. Загоруйко Н. В. Листи Василя Стуса як феномен епістолярної творчості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна*. 2011. Випуск 21. С. 185–196.
9. Ковтун Л. В., Шабанова Ю. О. Проблемне поле «філософії перекладу». *Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences*. 2020. № 3 (1). С. 51–61.
10. Кравченко Л. Василь Стус – інтерпретатор поезії Р. М. Рільке : монографія. Дрогобич : Коло, 2008. 340 с.
11. Кундура Марія. Віднайдення перекладу: літературний/культурний переклад та перекладацька компетентність. Переклад з англ. Ганни Трегуб. *Всесвіт*. 2012. № 9–10. URL: <https://vsesvit-journal.com>
12. Мазоха Р. Екзистенційні мотиви в епістолярній спадщині В. Стуса. *Теоретична і дидактична філологія : збірник наукових праць*. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2011. Випуск 10. С. 223–233.
13. Михайлова Т. Вірш Марини Цветаєвої в перекладі Василя Стуса як трансляція ідеї життя Бориса Пастернака. *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*. Випуск 27. 2015. С. 336–342.
14. Мінаков М. А. Досвід і місія філософії: теорія міметичного досвіду Вальтера Бенджаміна. *Магістеріум. Випуск 23. Історико-філософські студії*. 2006. С. 18–24.
15. Наливайко Д. Василь Стус – перекладач. *Всесвіт*. 1991. № 1. С. 141–144.
16. Нецензурний Стус. Книга у двох частинах. Частина 1. Тернопіль : Підручники і посібники, 2003. 336 с.
17. Сверстюк Євген. Василь Стус – летюча зірка української літератури. *Василь Стус. Вибрані твори*. Київ : Смолоскип, 2019. С. 732–743.
18. Ренч Томас. Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія і практична філософія. Пер. з нім. В. Приходька. Київ : Дух і Літера, 2010. 348 с.
19. Фарафонова Д. С. Вальгер Беньямин: от теории перевода к теории культуры. *Studia Litterarum*. 2018. Том 3. № 4. С. 10–25.
20. Юрчишин-Біловус Леся. Інтертекстуальні виміри міжлітературного діалогу Рільке – Бажан – Стус (на епістолярному матеріалі). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2004. Випуск 33: Теорія літератури та порівняльне літературознавство, ч. 2. С. 246–52.
21. Veretelnyk Roman. Found in Translation: Vasyl Stus and Rudyard Kipling's "If". *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*. 2016. # 3. P. 143–159.

PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING OF TRANSLATION OF VASYL STUS AND WALTER BENJAMIN: SEARCH AND CREATION OF SENSES

Yulia Dobronosova

National Transport University,

1, Omelyanovycha-Pavlenka str., Kyiv, 01010, Ukraine

e-mail: ilajali@ukr.net

ORCID ID 0000-0001-5891-8226

Philosophy of translation is one of the actual trends of modern philosophy at the crossroads of interests of philosophy of language, philosophy of culture, phenomenology, aesthetics, ethics, and philosophy of media. The author proceeds from the fact that consideration of understanding of the interexistential specifics of translation work and the comparison of the ideas of Vasyl Stus and Walter Benjamin enriches the philosophy of translation with new methodological perspectives. Understanding of translation as a cultural phenomenon and a sphere of manifestation of the communicative potential of human existence involves the reactualisation of the ideas of philosophers and writers

of the 20th century. The purpose of the article is the reconstruction of ideas of Vasyl Stus and Walter Benjamin regarding the interexistential and cultural specifics of translation. The author considers the understanding of translation work as self-realization, reactualizes Walter Benjamin's ideas about the interexistential and cultural specifics of translation and reveals the echoes between their approaches. The understanding of the translation of Vasyl Stus and Walter Benjamin is based on the search for its ontological basis and the impossibility of achieving the final coincidence of the original text and its translation. The author considers translation as a work in which the communicative orientation of human self-actualization and interexistential specifics of human existence is manifested. Vasyl Stus interprets translation as co-creation and manifestation of the ability to convey senses and presents the translator as one who mediates between languages and senses. Walter Benjamin considers translation as a way to show the deep connection between languages. The author claims that both came close to discovering the paradoxes of the communicative potential of human existence. Vasyl Stus's idea of translation as a gift and Walter Benjamin's approach to the translation's collision with language is gaining a new sound in a modern globalized culture that is marked by communication and miscommunication. The author considers valuable the prospects of continuing these conclusions in the context of the development of modern philosophy of translation and philosophical research of communication.

Key words: philosophy of translation, interexistential specifics, communication, human existence, epistolary.